KULTURHISTORISK MUSEUM
UNIVERSITETET I OSLO
ARKEOLOGISK SEKSJON
Postboks 6762,
St. Olavs Plass
0130 Oslo

RAPPORT

ARKEOLOGISK UTGRAVNING

DYRKNINGSSPOR

KJENSLI, 7/286

ENEBAKK KOMMUNE, AKERSHUS

FELTLEDER: Kristin Orvik

PROSJEKTLEDER: Ole Chr. Lønaas

Oslo 2018

KULTURHISTORISK MUSEUM
UNIVERSITETET I OSLO

Gårds-/ bruksnavn Kjensli	G.nr./ b.nr. 7/286
Kommune Enebakk	Fylke Akershus
Saksnavn Kjensli boligområde	Kulturminnetype Dyrkningslag
Saksnummer (KHM) 2011/8074	Prosjektkode 430393
Grunneier, adresse	Tiltakshaver Kjenslifeltet AS
Tidsrom for utgravning 8.-9. oktober 2018	UTM-koordinater/ UTM 32N X: 619454 Y: 6634460
A-nr. -	C.nr. -
ID nr. (Askeladden) 138544	Negativnr. (KHM) Cf53425
Rapport: Kristin Orvik, 11.10.2018	Prosjektleder: Ole Chr. Lønaas

SAMMENDRAG

En lokalitet med dyrkningsspor ble undersøkt av Kulturhistorisk museum 8.-9. oktober 2018, i forbindelse med realisering av reguleringsplan for Kjensli boligområde. Det skal legges til rette for oppføring av boliger og ny hovedvei på stedet. Det var registrert rydningsrøyser, en dyrkningsflate og et mulig dyrkningslag datert til vikingtid/tidlig middelalder (2σ kalibrert: 980-1160 e.Kr.).

Ved utgravningen ble det gravd fem sjakter med en samlet lengde på nærmere 50 meter, og en av rydningsrøysene ble snittet. Også situasjonen som ble datert ved registreringen ble gjenåpnet og kontrollert. Det ble avklart at det ikke var en sammenheng mellom laget med førreformatorisk datering og dyrkningsflaten. Dyrkningsflaten og røysene er tolket som spor etter dyrkning i etterreformatorisk tid, trolig i sammenheng med en nærliggende husmannsplass på Kjensli. Det ble ikke analysert prøver i forbindelse med utgravningen.

INNHOLD:

1 BAKGRUNN FOR UNDERSØKELSEN 4

2 DELTAGERE, TIDSROM 4

3 LANDSKAPET, FUNN OG FORNMINNER 4

4 PRAKTISK GJENNOMFØRING AV UTGRAVNINGSPROSJEKTET 6

4.1 Problemstillinger – prioriteringer 6

4.2 Utgravningsmetode og dokumentasjon 6

4.3 Utgravningens forløp 6

5 UTGRAVNINGSRESULTATER 7

6 SAMMENDRAG 10

7 LITTERATUR 10

8 VEDLEGG 11

8.1 Strukturliste 11

8.2 Fotoliste 12

8.3 Arkivert originaldokumentasjon 13

RAPPORT FRA ARKEOLOGISK UTGRAVNING

KJENSLI, 7/286, ENEBAKK KOMMUNE, AKERSHUS

1 BAKGRUNN FOR UNDERSØKELSEN

Planområdet for Kjensli boligområde omfatter ca. 80 daa. Formålet med planen er å legge til rette for oppføring av 35-60 boliger. Foruten nyere tids kulturminner ble det ved registreringen gjort funn av to lokaliteter med dyrkningsspor med datering til vikingtid; id 138544 og 138545 (Herstad og Engh 2011). Disse ble dispensasjonsbehandlet i henhold til kulturminneloven § 8, 4. ledd i aug.-sept. 2011. Akershus fylkeskommune og Kulturhistorisk museum var samstemte i at lokalitetene kunne dispenseres med vilkår om en arkeologisk undersøkelse. Riksantikvaren ga i brev av 22. sept. 2011 tillatelse til inngrep i lokalitetene med vilkår om utgravning. Området er befart av KHM og AFK i ettertid. Det ble enighet om å prioritere undersøkelse av id 138544, mens undersøkelse av åkerrein id 138545 utgår.

2 DELTAGERE, TIDSROM

Navn	Stilling	Periode	Timer
Kristin Orvik	Feltleder	8.-9. okt. 2018	15
Sum			
Arturas Kristauskas og Justas Etminas	Gravemaskinfører	8.-9. okt. 2018	3,5

3 LANDSKAPET, FUNN OG FORNMINNER

Landskapet er kupert og består av små flater, bergkoller og myrområder. I området er det registrert to husmannsplasser fra nyere tid (Kjensli og Høgås). Det er kjent få før-reformatoriske lokaliteter i Flateby. Nærmeste utgravde lokaliteter ligger omtrent 5 km mot sør på Rustad Østre og Solberg Nordre. Her ble det funnet kokegroper og groper fra eldre jernalder (Wenn 2011).

Askeladden id	Navn	Kulturminne	Datering
49702	Skauen	Veianlegg	Ukjent
131212	-	Grav	Vikingtid
134736	Høgås	Husmannsplass	Nyere tid
212339	Haugdammen	Dam/demning	Nyere tid
138545	Kjensli	Åkerrein	Vikingtid
138555	Kjensli	Dyrkningsspor	Nyere tid

Tabell 1: Registrerte lokaliteter i Flateby.

Figur 1: Oversikt over registrerte lokaliteter i Flateby.
Undersøkt lokalitet er merket med rosa. Hentet fra Askeladden.no

Figur 2: Oversiktskart over lokalitetens plassering. Kartgrunnlag: Statens kartverk.

4 PRAKTISK GJENNOMFØRING AV FELTARBEIDET

4.1 PROBLEMSTILLINGER OG PRIORITERINGER

Prosjektets problemstillinger og prioriteringer framgår av prosjektplanen (Gaut og Lønaas 2017). Det vil fokuseres på følgende problemstillinger:

- Datering. Når ble åkerområdene ryddet og er det spor etter flere adskilte faser?
- Hvordan er den stratigrafiske relasjonen mellom dyrkningsflate og rydnings-røysene i nordenden av åkeren?
- Vegetasjonshistorie. Hva har vært dyrket, og hvordan var vegetasjonen i området?
- Hvilken driftsformer er det spor etter (ekstensiv/intensiv, beite, korndyrking)?

4.2 METODE OG DOKUMENTASJON

Lokaliteten ble undersøkt ved sjakting med maskin. Det ble brukt en 4 tonns maskin med flatt skjær på skuffen. Sjaktene er gravd ned i undergrunnen slik at eventuelle lag skulle bli tydelig i profil. I tillegg ble en av rydningsrøysene avtorvet og snittet med maskin. Det ble brukt digitalt speilløst systemkamera, og bildene er lagt inn i KHMs fotobase under Cf53425.

Det ble brukt en Trimble R6 GPS med CPOS-nøyaktighet ved innmåling. Dokumentasjonssystemet Intrasis (Version 3.0.1) ble brukt til behandling og analyse av innmålte enheter i felt. Til videre databearbeiding, analyse og publisering av GIS-data ble ESRIs ArcMap 10 benyttet.

Dataflyten fra GPS til Intrasis-programvaren skjer ved at målepunktene lagres som Trimble RAW-filer på måleboka, en Trimble TSC3. Her blir de konvertert til Intrasis-format før eksport inn i respektive Intrasis prosjekt-base på bærbar PC. Eksport skjer via kabel fra målebok til PC. Videre bearbeiding og analyse av data gjennomføres i Intrasis og ESRIs ArcMap 10. Alle kartdata er satt i koordinatsystem UTM/WGS84 sone 32N, og lagret i ESRI geodatabase-format ved avlevering til Dokumentasjonsseksjonen ved Kulturhistorisk museum. I tillegg blir de respektive Intrasis-prosjektet avlevert til samme enhet for lagring og eventuell distribusjon.

Sørvestre del av planområdet var dels bevokst med tett granskog. Grunnet dette hadde GPS'en problemer med dekningen og innmålingene herfra er unøyaktige.

4.3 UTGRAVNINGENS FORLØP

Innledningsvis ble området befart og fotografert. Arbeidet med maskin ble startet opp etter lunsj. Det ble gravd fem mindre sjakter med en total lengde på 47 meter. En av sjaktene ble lagt gjennom en av rydningsrøysene. Profiler ble deretter renset fram og dokumentert ved foto. Sjakter, røyser og lag ble målt inn med GPS.

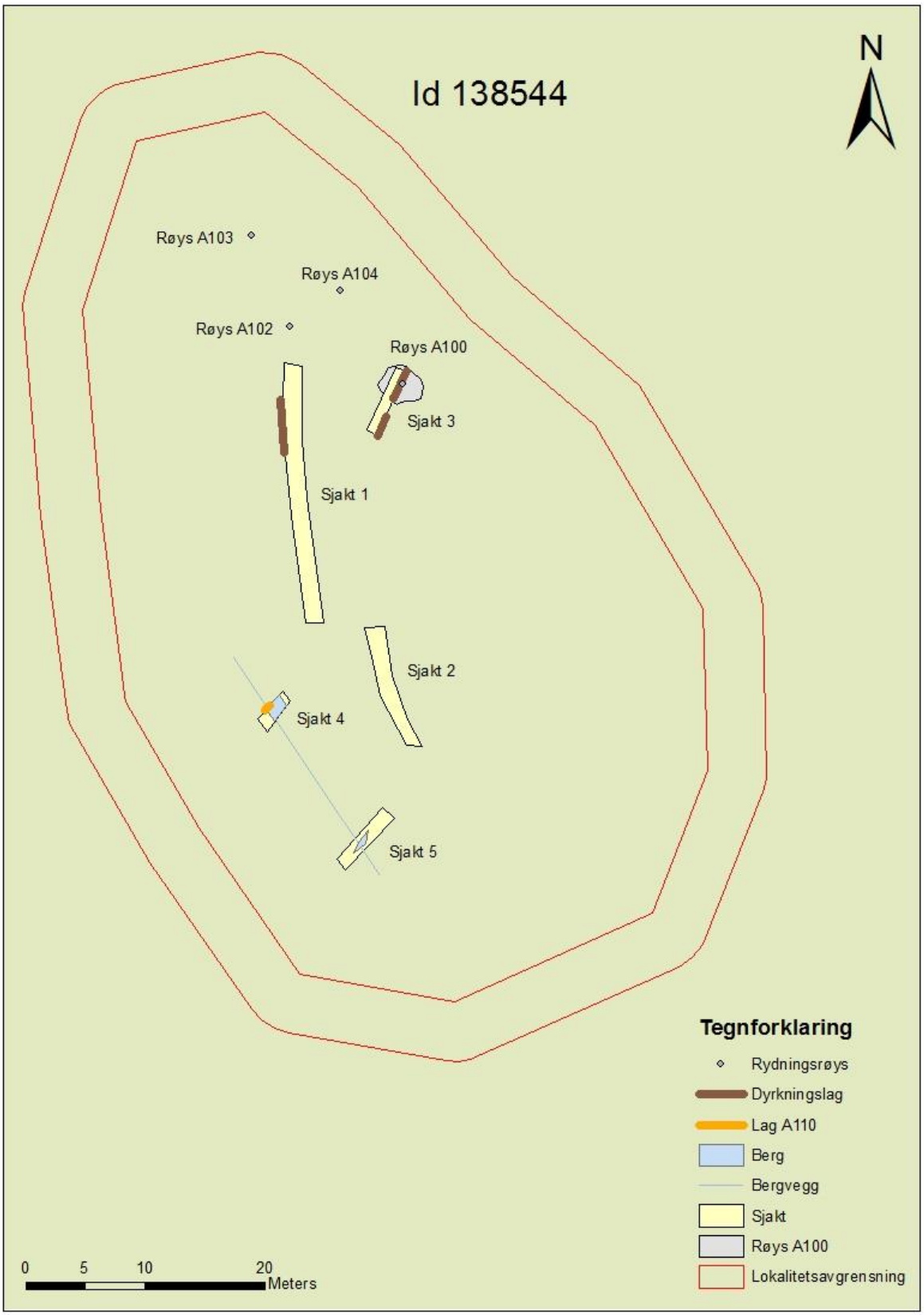

Figur 3: Kart over lokaliteten, gravde sjakter og funn.

5 UTGRAVNINGSRESULTATER

Dyrkningslag

Det ble gravd en sjakt (Sjakt 1) over flaten mellom rydningsrøysene og fylkets sjakt med en eldre datering. I nordlig del av sjakten var brunjord-/matjordslaget 20-25 cm tykt. Undergrunnens øvre del besto av rødbrun sand som inneholdt noen steiner, nedre del besto av grå silt, leire, grus og steinholdig sand. Mellom undergrunnen og brunjord/ matjordslaget lå lommer med et fossilt dyrkningslag (A113). Det varierte i tykkelse og var tydeligst i vestre profil (se figur 5). Laget besto av lys gråbrun sand med noen få kullspetter og hadde største tykkelse på 8 cm. Sjakt 3 ble lagt gjennom en overgrodd rydningsrøys (A100). Røysen besto av mindre steiner i topp (diameter ned til 5cm) og noe større stein i bunn (diameter opp mot 30 cm). Det lå mye torv mellom steinene og moderne glass ble observert i overflaten. Lommer med mulige fossile dyrkningslag ble gjenfunnet under røysen og i sørlig del av sjakten. Lagene er målt inn som A111 og A112, men er trolig spor etter det samme dyrkningslaget som ble observert i sjakt 1. Lommene med fossile dyrkningslag, det tykke matjordslaget og flaten tolkes sammen med rydningsrøysene som en del av et åkersystem fra etterreformatorisk tid. Den ryddede flaten kan ha hatt en tilknytning til en tidligere husmannsplass på Kjensli.

Figur 4: A113 synes som et lyst lag mellom brunjord (over) og rødbrun sand (under). Tatt i nordlig del av Sjakt 1 mot vest (Cf53425_22).

Figur 5: Røys A100 med lag A111 under (lys grå). Tatt i nordlig del av Sjakt 3 mot øst (Cf53425_28).

Området har i senere tid blitt brukt som snuplass i forbindelse med tømmerhugging. Det var av den grunn ikke mulig å se spor etter en eventuell teigpløyd åker.

I sørlig del av Sjakt 1 var brunjordslaget tynnere enn i nord (10-15 cm). Brunjorden og undergrunnen innehold mye stein og var ikke tydelig ryddet eller dyrket. Sjakt 2 ble lagt i hellende terreng sør for flaten for å undersøke om dyrkningsmasser her kunne ha blitt pløyd ut og overlagret. Det ble ikke funnet noen spor etter dyrkning eller rydding i sjakten.

Registrert åkerrein

I sørvestre del av lokaliteten var det registrert en høy åkerrein. En kullprøve fra et mørkere lag i reinen fikk en førreformatorisk datering (Herstad og Engh 2011:11). En åkerrein består av jord som har blitt pløyd ut og opplagret i bunnen av en åker i hellende terreng. Tolkningen passer således inn med flaten i overkant og det hellende terrenget mot sør. Ved utgravningen ble fylkets sjakt utvidet med gravemaskin (Sjakt 4). Det ble da klart at det som fremsto som en åkerrein i stor grad var skapt av berg som var overlagret av jord. Sjakt 5 ble gravd sør for Sjakt 2 og Sjakt 4. Det ble bekreftet at også her var høydeforskjellene skapt av berg. Laget datert av fylkeskommunen ble gjenfunnet (A110) i Sjakt 4. A110 besto av medium mørk brungrå humusholdig sand med noen få kullspetter. Det var synlig i en lengde på 45 cm mellom berget og roten til et stående tre. Det ble ikke gjort funn av dyrkningsspor i sjaktene nærmest A110 (sørlig del av Sjakt 1 og Sjakt 2). Restene etter mulige dyrkningslag lengre nord på lokaliteten (A111-A113)

var ulik A110 i farge og sammensetning. Det konkluderes på grunnlag av dette med at lag A110 ikke kan knyttes til dyrkningsaktiviteten som har funnet sted i nordre del av lokaliteten.

Figur 6: Fall i terreng skapt av overlagret berg til venstre (Cf53425_49) og A110 til høyre. A110 ligger mellom roten og berget (til høyre for svart/hvit markering på målestokk) (Cf53425_9).

6 SAMMENDRAG

En lokalitet med dyrkningsspor ble undersøkt av Kulturhistorisk museum 8.-9. oktober 2018, i forbindelse med realisering av reguleringsplan for Kjensli boligområde. Det skal legges til rette for oppføring av boliger og ny hovedvei på stedet. Det var registrert rydningsrøyser, en dyrkningsflate og et mulig dyrkningslag datert til vikingtid/tidlig middelalder (2σ kalibrert: 980-1160 e.Kr.).

Ved utgravningen ble det gravd fem sjakter med en samlet lengde på nærmere 50 meter, og en av rydningsrøysene ble snittet. Også situasjonen som ble datert ved registreringen ble gjenåpnet og kontrollert. Det ble avklart at det ikke var en sammenheng mellom laget med førreformatorisk datering og dyrkningsflaten. Dyrkningsflaten og røysene er tolket som spor etter dyrkning i etterreformatorisk tid, trolig i sammenheng med en nærliggende husmannsplass på Kjensli. Det ble ikke analysert prøver i forbindelse med utgravningen.

7 LITTERATUR

Gaut B. og O.C. Lønaas 2017: *Prosjektplan. Undersøkelse av id 138544; dyrkningsspor Reguleringsplan for Kjensli boligområde, Kjensli, 7/286, Enebakk kommune,* Akershus. Kulturhistorisk museums arkiv.

Herstad, A. og A. K. Engh 2011: *Rapport fra registrering av automatisk fredete kulturminner i forbindelse med regulering av deler av Kjensliveien på gnr/bnr. 7/22 Flateby/Flateby og 7/42 Flateby/Kjensli i Enebakk kommune, Akershus*. Registreringsrapport, Akershus fylkeskommune.

Wenn C. 2011: *Rapport fra arkeologisk utgravning. Bosetningsspor fra bronsealder og eldre jernalder. Rustad østre 112/1,2, Solberg nordre 19,1, Enebakk, Akershus.* Kulturhistorisk museums arkiv.

8 VEDLEGG

8.1 STRUKTURLISTE

Anr	Struktur	Lengde / Bredde	Dybde / Høyde	Snittet	Metode	Beskrivelse
100	Rydningsrøys	360/250	30	Ja	maskinelt	Overgrodd rydningsrøys. Mindre stein i toppen (dia.5 cm), større i bunn (dia. opp mot 30 cm). En større stein (80 cm) i midten av røysa. Røysa er utflytende og lav, mye torv ligger mellom steinene. Det ble observert mye moderne glass i toppen av røysa. Ligger i hellende terreng. En kolle ligger nord for røysa, dyrkningsflaten i sør.
102	Rydningsrøys			Nei		
103	Rydningsrøys			Nei		
104	Rydningsrøys			Nei		
110	Lag	45	8	Ja	maskinelt	Medium mørk brungrå sand, med noen få kullspetter. Laget er mørkere enn under-grunnen under og svakt mørkere enn brunjord over. Usikker opprinnelse (oppsamlede masser, rotvelt e.l.).
111	Dyrkningslag	250	12	Ja	maskinelt	Lys gråbrun kullspettet sand. Ligger under torv/røys A100. Tykkest i nordlig ende.
112	Dyrkningslag	180	8	Ja	maskinelt	Ujevnt lag av lys gråbrun silt og leirholdig sand med noen få kullspetter. Usikkert dyrkningslag.
113	Dyrkningslag	440	8	Ja	maskinelt	Lys gråbrun sand, med noen få kullspetter. Mulig bunn av fossilt dyrkningslag (evt. utvasking av matjordslag). Ligger i bunn av 20-25 cm matjord i utmark. Trolig dyrket i nyere tid. Ujevn dybde på lag, bevart i lommer.

8.2 FOTOLISTE

Fotokort_id	Filnavn	Motiv	Objektnr	Retn.	LokalitetsID	Fotograf	Opptaksdato
731410	Cf53425_01.JPG	Røys A102	A102	NNV	138544	Kristin Orvik	08.10.2018
731411	Cf53425_02.JPG	Røys A103	A103	N	138544	Kristin Orvik	08.10.2018
731412	Cf53425_03.JPG	Røys A104, overgrodd	A104	Ø	138544	Kristin Orvik	08.10.2018
731413	Cf53425_04.JPG	Område med moderne røys		Ø	138544	Kristin Orvik	08.10.2018
731414	Cf53425_05.JPG	Sørlig del av område		S	138544	Kristin Orvik	08.10.2018
731415	Cf53425_06.JPG	Flate		S	138544	Kristin Orvik	08.10.2018
731416	Cf53425_07.JPG	Røys A100, overgrodd	A100	N	138544	Kristin Orvik	08.10.2018
731417	Cf53425_08.JPG	Lag A110	A110	NNV	138544	Kristin Orvik	08.10.2018
731418	Cf53425_09.JPG	Lag A110	A110	NNV	138544	Kristin Orvik	08.10.2018
731419	Cf53425_11.JPG	Lag A110	A110	NNV	138544	Kristin Orvik	08.10.2018
731420	Cf53425_12.JPG	Lag A110	A110	NNV	138544	Kristin Orvik	08.10.2018
731421	Cf53425_13.JPG	Lag A110	A110	NNV	138544	Kristin Orvik	08.10.2018
731422	Cf53425_14.JPG	Profil i sjakt 2		Ø	138544	Kristin Orvik	08.10.2018
731423	Cf53425_15.JPG	Sjakt 2		S	138544	Kristin Orvik	08.10.2018
731424	Cf53425_16.JPG	Sjakt 1		N	138544	Kristin Orvik	08.10.2018
731425	Cf53425_17.JPG	Sjakt 4		V	138544	Kristin Orvik	08.10.2018
731426	Cf53425_18.JPG	Røys A100, delvis avtorvet	A100	N	138544	Kristin Orvik	08.10.2018
731427	Cf53425_19.JPG	A113, sjakt 1, profil	A113	V	138544	Kristin Orvik	09.10.2018
731428	Cf53425_20.JPG	A113, sjakt 1, profil	A113	V	138544	Kristin Orvik	09.10.2018
731429	Cf53425_22.JPG	A113, sjakt 1, profil	A113	V	138544	Kristin Orvik	09.10.2018
731430	Cf53425_23.JPG	Røys A100 etter rask avkorting	A100	N	138544	Kristin Orvik	09.10.2018
731431	Cf53425_25.JPG	Arbeids foto, snitting av røys		S	138544	Kristin Orvik	09.10.2018
731432	Cf53425_26.JPG	Profil, sjakt 3, A112	A112	ØSØ	138544	Kristin Orvik	09.10.2018
731433	Cf53425_27.JPG	Sjakt 3		N	138544	Kristin Orvik	09.10.2018
731434	Cf53425_28.JPG	Røys A100 i profil, dyrkningslag A111	A100, A111	ØSØ	138544	Kristin Orvik	09.10.2018
731435	Cf53425_29.JPG	Røys A100 i profil, dyrkningslag A111	A100, A111	ØSØ	138544	Kristin Orvik	09.10.2018
731436	Cf53425_30.JPG	Røys A100 i profil, dyrkningslag A111	A100, A111	ØSØ	138544	Kristin Orvik	09.10.2018
731437	Cf53425_31.JPG	Røys A100 i profil, dyrkningslag A111	A100, A111	ØSØ	138544	Kristin Orvik	09.10.2018
731438	Cf53425_32.JPG	Røys A100 i profil, dyrkningslag A111	A100, A111	ØSØ	138544	Kristin Orvik	09.10.2018
731439	Cf53425_33.JPG	Røys A100 i profil, dyrkningslag A111	A100, A111	ØSØ	138544	Kristin Orvik	09.10.2018
731440	Cf53425_34.JPG	Røys A100 i profil, dyrkningslag A111	A100, A111	ØSØ	138544	Kristin Orvik	09.10.2018
731441	Cf53425_35.JPG	Lag A110	A110	NNV	138544	Kristin Orvik	09.10.2018
731442	Cf53425_37.JPG	Lag A110	A110	N	138544	Kristin Orvik	09.10.2018
731443	Cf53425_40.JPG	Lag A110	A110	NNV	138544	Kristin Orvik	09.10.2018
731444	Cf53425_42.JPG	Oversikt område, sjakt 1		S	138544	Kristin Orvik	09.10.2018
731445	Cf53425_44.JPG	Oversikt område, fra flate mot sjakt 4		SV	138544	Kristin Orvik	09.10.2018
731446	Cf53425_45.JPG	Oversikt område, sjakt 5		V	138544	Kristin Orvik	09.10.2018
731448	Cf53425_46.JPG	Oversikt område, sjakt 2		N	138544	Kristin Orvik	09.10.2018
731449	Cf53425_47.JPG	Bergvegg med sjakt 5		NV	138544	Kristin Orvik	09.10.2018
731451	Cf53425_48.JPG	Overlagret bergvegg		NV	138544	Kristin Orvik	09.10.2018

731452	Cf53425_49.JPG	Bergvegg med sjakt 4		NV	138544	Kristin Orvik	09.10.2018

8.3 ARKIVERT ORIGINALDOKUMENTASJON

- Dagbok